

Waar het knapt

Er is ten minste één groot verschil tussen het Centraal Planbureau (CPB) en het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP). Het SCP legt voor zijn werk verantwoording af aan vertegenwoordigers van de wetenschappelijke bureaus van de politieke partijen. Het CPB is meer en meer een ambtelijke dienst geworden ten dienste van de beleidsonderbouwing van een ministerie. Dat is bekend en daarom is het niet erg. Hier liggen twee antwoorden op het dilemma hoe men kan leven met cijfers: óf als wetenschappelijke interpretatie óf als (politieke) beleving.

Fogel en Engerman voerden in *Time on the Cross* de gedachte in dat geschiedkundige ontwikkelingen kwantitatief te meten zijn. Hun onderwerp was de slaven economie in de VS. De gedachte was ongeveer als volgt. Op een plantage van vijftig gezinnen werden per jaar „slechts” tien kinderen verkocht. Dus dat viel wel mee. Ongeveer 2% per jaar. Gaat men echter na hoeveel gezinnen de laatste vijf jaren een kind moesten afstaan, dan komt men op gemiddeld iedere buur. Het werd dus door een ieder beleefd als een vrijwel alledaagse bedreiging. Een zelfde opmerking is te maken over hun stelling dat er in bovengenoemde populatie „slechts” één afstraffing met de zweep per veertien dagen plaatsvond. Nog geen 5% per jaar, maar minstens één slachtoffer was permanent onder verzorging van de gemeenschap.

Hetzelfde is te zeggen naar aanleiding van een onderzoek van het Ministerie van Justitie. In de dichtbevolkte gebieden is de kans op een poging tot aanranding voor een vrouw „slechts” 3% per jaar. Indien de zes naaste verwanten van het slachtoffer (zusters, dochters, moeder, schoonmoeder) daarover ongeveer een jaar met emotie spreken, is de kans om dit voorval uit een direct betrokken „tweede” hand te horen hoog (10 à 20%).

Nu weet iedere fabrikant dat het meekrijgen van zulke percentages voor een nieuw produkt een nieuwe markt máákt. Het is een werkelijke vondst, want in dat geval behoeft de mond-tot-mondreclame slechts een kleine ondersteuning om het nieuwe blijvend te bevestigen. In de markt van ideeën, verwachtingen, angsten of twijfels is het niet anders.

Deze grens (zeg de 10%-grens) moet de reden zijn dat in Gallup-polls, die naar de belangrijkste reden tot zorg vragen, de nummers één en twee vaak zo duidelijk verschillend scoren: milieu (1970), inflatie (1972), energieprijzen (1974), handelsbalans (1976), reëel inkomen (1978), werkgelegenheid (1980).

Bezie men nu de prognose over de ontwikkeling van de werkloosheid of de partijprogramma's dienaangaande, dan blijkt dat nu 450.000 werklozen een grens wordt. Daarboven wenst men niet te gaan. Vanuit de optiek van een conjuncturele werkloosheid zou te begrijpen zijn dat deze niet boven een bepaalde grens mag uitgaan. Immers, wat we conjunctureel willen noemen zou dan blijken structureel te worden. Maar is alles structureel bepaald, dan is niet zomaar in te zien dat 350.000 werklozen anders dan in omvang een minder alarmerend probleem zou zijn dan 500.000.

Toch moet men besluiten dat dit wél zo is, de missers van de cliometristen Fogel en Engerman gedachtig. Bij een stijging van de structurele werkloosheid wordt een punt bereikt waarop vele van onze ontmoetingen bepaald worden door één of meer directe ervaringen met werklozen. Dat is in onze beleving een geheel andere zaak dan samen na een gedane dagtaak serieus praten over het afwezige slachtoffer. Ik meen dan ook dat ik die huiver in al het voorspellende politieke geschrijf om door de zeg 450.000-grens te gaan best kan begrijpen.

Nu is het echter zo dat met heel realistische veronderstellingen over de nationale groei, de ontwikkeling in de

wereldhandel en de arbeidskosten best geloofwaardige modellen zijn te presenteren die binnen tien jaar één miljoen werklozen voorspellen. Deze modellen wereldkundig maken is echter niet zinnig, denk ik. Niet dat er iets te verbergen zou zijn, maar ze vernietigen zich zelf. Het zijn de blinde modellen van Fogel en Engerman. Zulke modellen moeten rekening gaan houden met het effect van de reactie in de samenleving van al die mensen die gisteravond weer met angst in het hart zijn thuisgekomen omdat zij de buur spraken die reeds aan de beurt was geweest. Kortom, voordat het zover komt dient men het antwoord van de samenleving te kennen, zo men dit niet op straat wil laten uitmaken. Kortom, het is de hoogste tijd voor een echte discussie over basisloon, sociale dienstplicht, deeltijdarbeid en emigratie.

Niettemin blijft ik overtuigd dat Adam Fergusons stelling dat „human change occurs by human action, not by human design” tot het meest waarschijnlijke scenario leidt. Of, in Donners fraaie parafraze „regeren is niet vooruitzien, maar afwachten”. Ondertussen, denk ik, hebben we wel de plicht vooruit te denken, bij voorbeeld door het CPB en het SCP eens samen aan dit probleem te zetten.

W. J. Beek